

การบริหารจัดการพรรคการเมืองไทยตามแนวพุทธ*
THAI POLITICAL PARTIES MANAGEMENT ACCORDING TO BUDDHISM

อภิรัตน์ ศิรินาวิน

Apirat Sirinavin

นักวิชาการอิสระ

Independent Academic

Corresponding Author E-mail: sirinavin.apirat@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาการบริหารจัดการพรรคการเมืองไทยตามแนวพุทธ การบริหารจัดการพรรคการเมืองเป็นบทบาทและหน้าที่ของผู้บริหารพรรค เนื่องจากพรรคการเมืองถือเป็นองค์กรหลักในการพัฒนาบุคคลเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมือง ดังนั้นผู้บริหารพรรคจำเป็นต้องมีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการองค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริหารปัจจัยการบริหาร ได้แก่ คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ การจัดการ และการบริหารจัดการดังกล่าว หากนำมาประยุกต์ใช้ร่วมกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา กล่าวคือ หลักอิทธิบาท 4 ได้แก่ ฉันทะ ความพอใจ วิริยะ ความเพียร จิตตะ ความเอาใจใส่ วิมังสา ความไตร่ตรอง เมื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการพรรคการเมืองจะส่งผลให้พรรคการเมืองสามารถบริหารพรรคได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ; พรรคการเมือง; หลักอิทธิบาท 4

Abstract

This article aimed to study Thai political party management according to Buddhist principles. Political party management is the role and duty of party executives because political parties are the main organizations for developing the people into political positions. Therefore, party executives need to have knowledge and ability to manage the organization especially the knowledge of management factors including people, money, materials, and management. The management when applied with the principles of Buddhism, namely Iddhipada 4 : Chanda, aspiration, Viriya, effort, citta,

---

*Received November 15, 2022; Revised September 23, 2023; Accepted March 27, 2024

attention, Vimamsa. Examination. Therefore, applying Iddhipada with the management principles of political parties, will result in political parties being able to manage their parties efficiently.

Keywords: Management; Political Party; 4 Iddhipada

บทนำ

ปัจจุบันการบริหารพรรคการเมืองไทยมีการบริหารในรูปแบบองค์กร ซึ่งองค์กรมีลักษณะเป็นพื้นฐานเบื้องต้นที่จะนำบุคคลเข้าสู่ทางการเมืองและการบริหารประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข พรรคการเมืองมีความใกล้ชิดกับประชาชนสามารถนำความต้องการของประชาชนมาจัดทำเป็นนโยบายของพรรคการเมืองและดำเนินกิจกรรมทางการเมืองเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนและประเทศชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2561) ในปี 2565 สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยฝ่ายกิจการพรรคการเมืองสำนักงานกิจการพรรคการเมือง ได้เปิดเผยจำนวนพรรคการเมืองที่ยังดำเนินการอยู่ ซึ่งมีจำนวนมากถึง 87 พรรค คณะกรรมการบริหารพรรค มีจำนวนทั้งสิ้น 1,201 คน มีสมาชิกพรรคจำนวนทั้งสิ้น 1,351,164 คน ซึ่งถือว่ามียังจำนวนมาก (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2565)

การบริหารจัดการและควบคุมพรรคการเมืองในภาพรวมเป็นอำนาจหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือ กกต. โดยที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 12 องค์กรอิสระ ส่วนที่ 2 คณะกรรมการการเลือกตั้ง และตามมาตรา 22 23 24 และ 26 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ. 2560 วางหลักไว้ให้คณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือ กกต. มีหน้าที่และอำนาจ โดยสรุปคือ จัดการเลือกตั้ง คือการควบคุมและดำเนินการจัดให้มีการเลือกตั้ง ทั้งการเลือกตั้งระดับชาติ ระดับท้องถิ่น รวมทั้งการออกเสียงประชามติ สืบสวน ไต่สวน และวินิจฉัย คือ การสืบสวนหรือไต่สวนและวินิจฉัยชี้ขาด สั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่ นับคะแนนใหม่ รวมทั้งการสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง ผู้สมัครและสมาชิกสภา ที่ทำผิดกฎหมายเลือกตั้ง ออกกฎระเบียบ คือ การออกกฎระเบียบ คำสั่ง ข้อกำหนดที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงาน (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2560)

การบริหารจัดการพรรคจึงจำเป็นต้องมีระบบการบริหารในสองส่วน กล่าวคือ การบริหารพรรคที่เป็นไปตามข้อกำหนดของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ซึ่งมีประเด็นที่สำคัญคือ หลักการและความสำคัญของพรรคการเมือง การจัดตั้งพรรคการเมือง และการบริหารพรรค ไปจนถึงการสิ้นสุดของพรรคการเมือง และอีกส่วนหนึ่งคือการบริหารจัดการพรรคโดยการประยุกต์ทฤษฎีหลักการและแนวคิดต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการบริหารมิใช่

ในการบริหารจัดการพรรค เพื่อให้เกิดความสมดุล และเกิดประสิทธิภาพในการบริหารพรรค ดังนั้น การบริหารจัดการพรรคการเมืองจึงไม่เพียงแต่จะต้องบริหารจัดการตามเงื่อนไขที่สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดเท่านั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้หลักการและทฤษฎีการบริหารเข้ามาเกี่ยวข้องในลักษณะของการประยุกต์ใช้ และที่สำคัญยิ่งหากมีการประยุกต์หลักการบริหารจัดการเชิงพุทธเข้ามาใช้ในการบริหารด้วยแล้วจะส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สามารถสร้างขีดความสามารถในการบริหารจัดการพรรคให้สามารถดำรงอยู่ได้และบรรลุเป้าหมายกล่าวคือมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพิ่มมากขึ้นภายในพรรค

การบริหารจัดการพรรคการเมืองไทย

หลักการและความสำคัญของพรรคการเมือง

พรรคการเมือง หมายความว่า กลุ่มบุคคลที่มีอุดมการณ์ทางการเมืองที่สอดคล้องกันมารวมตัวกัน เพื่อดำเนินกิจกรรมทางการเมือง โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญในการสรรหาและคัดเลือกบุคคลเข้าสมัครรับเลือกตั้ง เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพื่อเข้าไปมีส่วนร่วมในการใช้อำนาจบริหารและนิติบัญญัติ พรรคการเมืองนั้นถือได้ว่ามีบทบาทและความสำคัญอย่างยิ่งต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากว่าพรรคการเมือง คือ สถาบันหลักที่ทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมโยงระหว่างภาครัฐกับภาคประชาชน โดยที่พรรคการเมืองจะนำเอาปัญหาหรือความต้องการของประชาชนมาแปลงเป็นนโยบายของพรรค เพื่อนำนโยบายเหล่านั้นไปปฏิบัติเมื่อได้รับเลือกตั้งเข้าไปทำหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัติหรือฝ่ายบริหาร จุดกำเนิดสำคัญอันเป็นรากฐานที่มาของพรรคการเมืองไทยเริ่มต้นจากการแพร่ขยายของกระแสอิทธิพลทางความคิดเกี่ยวกับระบบการเมืองการปกครองแบบประเทศตะวันตก (Westernization) ซึ่งเป็น ระบบการเมืองการปกครองที่อิงกับหลักความเชื่อเรื่องเสรีภาพกับความเสมอภาค (Liberty & Equality) และค่านิยมเรื่องความทันสมัย (Modernization) ผสมผสานร่วมอยู่ด้วย พรรคการเมืองจึงเป็นกลไกที่สำคัญในการต่อรองให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนโดยส่วนรวม เป็นเครื่องมือประกันสิทธิและเสรีภาพ ความเสมอภาคของประชาชนไม่ให้มีการปกครองที่เป็นเผด็จการ ที่สามารถแก้ไขความขัดแย้งของบุคคลที่มีความคิดเห็นแตกต่างกันโดยการกำหนดนโยบายตามแนวทางกว้าง ๆ เพื่อให้ประชาชนโดยส่วนรวมสามารถยอมรับได้ เป็นเครื่องมือในการสร้างประชาชาติ อีกทั้งยังมีส่วนร่วมในการผลักดันให้การปฏิบัติตามประชาชาติเกิดผลเป็นจริงอย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2561) การจัดตั้งพรรคการเมืองนั้นจะเป็นไปตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้

การบริหารจัดการพรรคการเมือง

การบริหารจัดการพรรคการเมือง ไม่ว่าจะเป็น โครงสร้างการบริหาร การดำเนินกิจการของพรรค การส่งผู้สมัครเข้ารับเลือกตั้ง การเงินและการบัญชี การจัดสรรเงินอุดหนุน ข้อบังคับ หรือแม้แต่การสิ้นสุดของพรรคการเมือง ล้วนแล้วแต่ต้องดำเนินการให้เป็นไปตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ทั้งสิ้น ซึ่งในที่นี่จะกล่าวถึงในกรอบกว้าง ๆ ของการบริหารจัดการพรรคการเมืองเท่านั้น เนื่องจากข้อบังคับและหลักการต่าง ๆ พรรคการเมืองต้องปฏิบัติตามคู่มือการปฏิบัติงานของพรรคการเมืองอยู่แล้ว การบริหารพรรคการเมือง หากมองในภาพรวมจะเห็นว่ามีข้องเกี่ยวกับการบริหารคน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และการบริหารจัดการ (Dayal et al., 1996) ดังนั้นพรรคการเมืองส่วนใหญ่จะใช้เทคนิคและวิธีการที่มีความคล้ายคลึงกัน โดยทั่วไปแล้วก็จะบริหารจัดการอยู่ภายใต้กรอบของการบริหาร 4M เนื่องจากการบริหารจัดการทรัพยากรส่งผลต่อประสิทธิภาพของการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทฤษฎีการบริหารจัดการเป็นปัจจัยขั้นพื้นฐานในการบริหาร ประกอบด้วย บุคลากร (Man) งบประมาณ (Money) วัสดุ (Material) และการจัดการ (Management) (วิษยานนท์ สุทธิโส, 2559)

1. บุคลากร (Man) หมายถึง ผู้ที่เกี่ยวข้องกับระบบงาน ประกอบด้วย ผู้บริหารระดับต่าง ๆ ไปจนถึงระดับปฏิบัติการในสายงาน นักวิชาการ ซึ่งในส่วนนี้พรรคการเมืองจะต้องใช้กระบวนการในการจัดการทรัพยากรมนุษย์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย โดยควรยึดหลักการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ประกอบด้วย การวางแผน การสรรหาและการคัดเลือก การจรรงรักษา การประเมินผล การพัฒนาและการฝึกอบรม ไปจนถึงการให้พนักงาน (ภิญโญ สาร, 2517) เพื่อให้ได้บุคลากรที่จะมาปฏิบัติหน้าที่ในพรรคการเมืองที่มีคุณภาพ สามารถพัฒนาความรู้ความสามารถได้ จนมีความรู้ความสามารถตรงตามสายงาน

2. งบประมาณ (Money) หมายถึง งบประมาณที่มีค่าเป็นเงินของระบบซึ่งจะเกี่ยวข้องกับการ เงินและการบัญชีของพรรคการเมือง รายได้ รายจ่าย การทำบัญชีและงบการเงิน ในส่วนนี้จะต้องให้เกิดความโปร่งใสให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 (พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560, 2560) กล่าวคือใช้งบประมาณอย่างคุ้มค่าและโปร่งใส

3. วัสดุ (Material) หมายถึง วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้สำหรับการดำเนินกิจการของพรรคการเมือง วัสดุเหล่านี้จะต้องได้มาโดยชอบ ตามหมวด 5 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 ที่ว่าด้วยรายได้ของพรรคการเมือง กล่าวโดยสรุปในข้อนี้ การได้มาซึ่งวัสดุอุปกรณ์ซึ่งในที่นี่เรียกว่า ทรัพย์สิน จะต้องรับบริจาคโดยชอบ ไม่มีประโยชน์แอบแฝง ที่เป็นเหตุกระทำการหรือสนับสนุนการกระทำอันเป็นบ่อนทำลายความมั่นคงของราชอาณาจักรราชบัลลังก์ เศรษฐกิจของประเทศ หรือราชการแผ่นดิน

ตามมาตรา 44 (พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560, 2560) กล่าวคือ ใช้วัสดุอุปกรณ์ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

4. การจัดการ (Management) หมายถึงการบริหารจัดการระบบให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม ให้ทันสมัยอยู่เสมอ การจัดการดังกล่าวควรจัดการในลักษณะของกระบวนการที่มีการวางแผนดำเนินการอย่างเป็นระบบ มีการตรวจสอบติดตามประเมินผลการดำเนินการของพรรคอยู่เสมอ และมีการปรับปรุงแก้ไขแผนและแนวทางวิธีการอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเราจะทราบกันในนามของกระบวนการ PDCA ซึ่งประกอบด้วยการวางแผน การปฏิบัติตามแผน การตรวจสอบ และการแก้ไข (Deming, 1993) กล่าวคือ การบริหารอย่างเป็นระบบ พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง

ดังนั้น การบริหารจัดการพรรคการเมือง ผู้บริหารพรรคและสมาชิกพรรคจึงควรใช้กลยุทธ์ในการบริหารจัดการที่แยบยล เพื่อให้กระบวนการบริหารบุคลากรภายในพรรคเกิดความสมดุล มีการทำบัญชีและการจัดสรรงบประมาณการบริหารพรรคที่เหมาะสม จัดให้มีการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ของพรรคให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ใช้ทรัพยากรตรงตามวัตถุประสงค์ให้มีความคุ้มค่ามากที่สุด และมีการปรับกระบวนการบริหารจัดการให้เกิดความเหมาะสม ให้เกิดความสมดุลกันระหว่างคน เงิน วัสดุอุปกรณ์และการจัดการ ซึ่งใจความสำคัญ คือ พัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถตรงตามสายงาน ใช้งบประมาณอย่างคุ้มค่าและโปร่งใส ใช้วัสดุอุปกรณ์ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และบริหารอย่างเป็นระบบ พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง

หลักการบริหารตามแนวพระพุทธศาสนา

การบริหารจัดการพรรคการเมืองดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นถือเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้การบริหารจัดการพรรคการเมืองมีประสิทธิภาพ แต่นั่นอาจยังไม่เพียงพอต่อการบริหารจัดการพรรคที่มีความซับซ้อน ซึ่งผู้บริหารพรรคนอกจากจะใช้หลักการแนวคิดและทฤษฎีทางการบริหาร ให้เป็นไปตามระเบียบข้อบังคับแล้ว ยังต้องอาศัยเทคนิคและวิธีการอื่นเพิ่มเติม หลักอภิธิบาท 4 จะเป็นส่วนช่วยเสริมให้ผู้บริหารพรรคการเมืองประสบความสำเร็จได้ดียิ่งขึ้น เพราะในทางพระพุทธศาสนาอาศัยหลักอภิธิบาท 4 ในการประกอบกิจการงานต่าง ๆ ให้ประสบความสำเร็จองค์การทางพระพุทธศาสนาภาครัฐ เอกชนหลายแห่งต่างก็ใช้หลักอภิธิบาท 4 ในการบริหารทั้งสิ้น เพราะมีผลต่อผู้บริหารองค์การนั้น เมื่อบริหารจัดการตามแนวทางนี้จะส่งผลให้การบริหารและการดำเนินกิจการของพรรคการเมืองมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น หลักอภิธิบาท 4 ดังที่กล่าวมาประกอบด้วย ฉันทะ ความพอใจ วิริยะ ความเพียร จิตตะ เอาใจใส่ วิมังสา ไตร่ตรอง

(มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) แนวทางในการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อการบริหารพรรคการเมือง สามารถอธิบายได้ดังนี้

1. ฉันทะ ความพอใจ ผู้บริหารพรรคจะต้องยินดีและเต็มใจบริหาร มีจิตใจชื่นชอบงานบริหารพรรคการเมืองเป็นเบื้องต้น พร้อมทั้งยินดีรับฟังข้อเสนอแนะจากนักวิชาการฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และพร้อมที่จะรับฟังข้อคิดเห็นของประชาชน พร้อมและยินดีที่จะรับผิดชอบกับผลของการดำเนินการของพรรคทั้งทางบวกและทางลบ

2. วิริยะ ความเพียร เป็นการแสดงออกที่เป็นกิจกรรมในทางการเมือง ที่ผู้บริหารพรรคจะต้องใช้ความอดทนในการบริหารจัดการพรรค เพราะต้องเกี่ยวเนื่องกับบุคลากรภายในพรรค ปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในภายภาคหน้า การแก้ไขปัญหาการจัดสรรทรัพยากรของพรรคให้เกิดความพอเพียง กิจกรรมทุกอย่างที่เกิดขึ้นต้องมีความอดทนรับรู้เข้าใจและแก้ไขปัญหา พร้อมกันนั้นก็เพียรสร้างกิจกรรมใหม่ที่ท้าทายให้เกิดขึ้น ซึ่งความขยันหรือความเพียรนี้จะต้องส่งเสริมให้เกิดขึ้นกับบุคลากรทุกระดับของพรรค

3. จิตตะ เอาใจใส่ ผู้บริหารพรรคจะต้องแสดงออกถึงคามกระตือรือร้นในการบริหารงานพรรค คอยตรวจตราสอดส่องกิจการของพรรคให้เป็นไปตามแผนการดำเนินงานของพรรค เอาใจใส่ให้กำลังใจบุคลากรภายในพรรค สร้างค่านิยมร่วมภายในพรรค พิจารณาหาจุดบกพร่องที่เกิดภายในพรรค พร้อมทั้งหาแนวทางแก้ไขเพื่อให้การบริหารงานของพรรคเกิดประสิทธิภาพ

4. วิมังสา ไตร่ตรอง คือการที่ผู้บริหารพรรคการเมืองได้พิจารณาไตร่ตรองหาแนวทางในการพัฒนากระบวนการดำเนินงานของพรรคที่ดีที่สุด วิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งวิเคราะห์นโยบายของพรรค วางยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ และวิธีการในการบริหารงานของพรรค ซึ่งวิมังสาในมิติของการประยุกต์ใช้นี้จะเป็นการวิเคราะห์แยกแยะปัญหาสาเหตุ พร้อมทั้งหาแนวทางในการปรับปรุงแก้ไข

หลักอิทธิบาท 4 จึงเป็นธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สามารถประยุกต์ใช้ได้ในทุกบริบททั้งในบริบทสังคมเศรษฐกิจและการเมือง โดยใจความสำคัญหลักอิทธิบาท 4 นี้เป็นคุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2559) ดังนั้นอิทธิบาท 4 นี้ จึงสามารถประยุกต์ใช้ได้กับการบริหารจัดการพรรคการเมือง เพื่อให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพเป็นไปตามเป้าหมาย

สรุป

สรุปได้ว่า พรรคการเมืองเป็นกลุ่มบุคคลที่มีอุดมการณ์ทางการเมืองที่สอดคล้องกันมารวมตัวกัน เพื่อดำเนินกิจกรรมทางการเมือง โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญในการสรรหาและคัดเลือกบุคคลเข้าสมัครรับเลือกตั้ง ดังนั้นพรรคการเมืองจึงเป็นองค์กรพื้นฐานที่นำพา

บุคคลเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมือง กิจกรรมหลักของพรรคการเมืองเมื่อจัดตั้งพรรคแล้ว ได้แก่ ประชุมพรรค ส่งผู้รับสมัครเข้ารับการเลือกตั้งเพื่อเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมือง อีกส่วนหนึ่งจะเป็นการบริหารจัดการพรรค การเงินและการบัญชีของพรรคการเมืองที่เกี่ยวข้องกับรายได้ รายจ่ายและการจัดทำบัญชี การจัดสรรเงินอุดหนุน จนกระทั่งถึงการสิ้นสุดของพรรคการเมือง ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนแล้วแต่จะต้องเกี่ยวข้องกับปัจจัยการบริหารจัดการ 4M ได้แก่ บุคลากร (Man) งบประมาณ (Money) วัสดุ (Material) และการจัดการ (Management) ซึ่งสามารถใช้แนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ด้านการบริหารเข้ามาใช้ในการบริหารจัดการด้วยก็ได้ โดยหลักการสำคัญคือ พัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถตรงตามสายงาน ใช้งบประมาณอย่างคุ้มค่าและโปร่งใส ใช้วัสดุอุปกรณ์ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และบริหารอย่างเป็นระบบ พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง พร้อมกันนั้น การประยุกต์หลักพุทธธรรมอันได้แก่ หลักอิทธิบาท 4 ซึ่งประกอบด้วย ฉันทะ ความพอใจ วิริยะ ความเพียร จิตตะ เอาใจใส่ วิมังสา ไตรตรอง มาใช้ในการบริหารจัดการพรรคการเมือง จะส่งผลให้การบริหารจัดการพรรคการเมืองมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยแนวทางในการประยุกต์ คือ ผู้บริหารพรรคจะต้องยินดีและเต็มใจบริหาร มีจิตใจขึ้นชอบงานบริหารพรรคการเมืองเป็นเบื้องต้น ใช้ความอดทนในการบริหารจัดการพรรค เพราะต้องเกี่ยวเนื่องกับบุคลากรภายในพรรค แสดงออกถึงคามกระตือรือร้นในการบริหารงานพรรค คอยตรวจตราสอดส่องกิจการของพรรคให้เป็นไปตามแผนการดำเนินงานของพรรค พร้อมทั้งพิจารณาไตรตรองหาแนวทางในการพัฒนากระบวนการดำเนินงานของพรรคที่ดีที่สุด

เอกสารอ้างอิง

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2559). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต).
- พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560. (2560, 7 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 134 ตอนที่ 105 ก. หน้า 6.
- ภิญโญ สาร. (2517). *หลักการบริหารงานบุคคล*. กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิษยานนท์ สุทธิโส. (2559). เทคนิคการสร้างยุทธศาสตร์การพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. *วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา*, 10(1), 377-387.
- สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2560). *อำนาจหน้าที่ของ กกต*. สืบค้น 10 พฤศจิกายน 2565, จาก <https://shorturl.asia/fw27>

- _____. (2561). *คู่มือการปฏิบัติงานของพรรคการเมือง*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง.
- _____. (2565). ข้อมูลพรรคการเมืองที่ยังดำเนินการอยู่ ณ วันที่ 21 ตุลาคม 2565. สืบค้น 10 พฤศจิกายน 2565, จาก <https://shorturl.asia/JkfXS>
- Dayal, R. et al. (1996). *Management Principles and Practices*. New Delhi: Mittal Publications.
- Deming, W. D. (1993). *PDCA cycle a quality approach*. UK: Cambridge, MA MIT.